

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธี สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระมหาขวัญชัย สุนทรโต (พงทสวัสต์)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธี สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารและครูสอนจำนวน 220 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 ด้าน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ รองลงมา ด้านกิจกรรมที่ใช้ความคิด ความเข้าใจในระดับสูง รองลงมาด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ รองลงมาด้านความคิดเชิงปฏิกิริยา และอันดับสุดท้ายคือ ด้านความสามารถในการพยากรณ์ และกำหนดอนาคต

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

2.1 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน

1) ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2) ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ 3) ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ 4) ด้านมีความคิดเชิงปฏิกิริยา 5) ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์

2.2 หลักพุทธวิธีที่นำมาบูรณาการในการการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน ได้แก่

1) หลักอปริหานิยธรรม 7 2) หลักอิทธิบาท 4 3) หลักสัพบุรีธรรม 7 4) หลัก สุ จิ ปุ ลิ 5) หลัก

ผล 5 ในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการตรวจสอบเบื้องต้น 5 ด้าน คือ 1) การตรวจสอบเบื้องต้นของปัญหา (Survey analysis) 2) การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ (Plan) 3) การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่กำหนดไว้ (Do) 4) การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง (Check) 5) การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา (Act)

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำหลักพุทธวิธี 5 ด้าน มาพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ใช้หลักธรรม อปริหานิยธรรม 7 ในการพัฒนา ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2) ใช้หลักธรรม อิทธิบาท 4 ในการพัฒนา ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ 3) ใช้หลัก สปัจริยธรรม 7 ในการพัฒนา ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ 4) ใช้หลักธรรม สุ จิ ปุ ลิ ในการพัฒนา ด้านมีความคิดเชิงปฏิวัติ 5) ใช้หลักธรรม ผล 5 ในการพัฒนา ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, กลยุทธ์, พุทธวิธี

A Model of Strategic Leadership Development Based on Buddhist Teachings for Basic Education Administrators

Phramaha Khwanyuen Sutanto (Frangthasawat)

ABSTRACT

The objectives of this dissertation were as follows; 1. To study strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators, 2. To develop a model of strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators, and 3. To propose a model of strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators. The mixed research method was used for the study. The data were collected through questionnaires from 220 school administrators and teachers and through interview with 9 key-informants and group discussion with 7 key-informants.

The results of the study found that:

1. The status of strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators in overall was in a high level. In aspects, the highest level was on vision, followed by advanced comprehensive activity, information applicable ability, innovative thinking, and predictive ability respectively.

2. The model of strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators were that;

2.1 The strategic leadership development was classified into 5 aspects; advanced comprehensive activity, information applicable ability, predictive ability, innovative thinking and vision.

2.2 The Buddhist teachings for integration to strategic leadership development consist of; 1. Aparihaniya- dhamma, 2. Iddhipada, 3. Sappurisadhamma, 4. Su, Ci, Pu, Li, and 5. Bala. Five aspects were basically checked in strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators; 1. Survey analysis, 2. Plan, 3. Do, 4. Check and 5. Act.

3. A model of strategic leadership development based on Buddhist teachings for basic education administrators was that; advanced comprehensive activity applied by Aparihaniyadhamma, information applicable ability applied by Iddhipada, predictive ability applied by Sappurisa-dhamma, innovative thinking applied by Su, Ci, Pu, Li, and vision applied by Bala.

Keywords: Leadership, Strategic, Buddhist

บทนำ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาที่ได้รับการปรับเปลี่ยนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธี เพื่อกำหนดทิศทางของสถานศึกษาผ่านทางวิสัยทัศน์และกลยุทธ์โดยใช้หลักพุทธวิธี ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสถานศึกษา พิจารณาถึงความอยู่รอดของสถานศึกษาต่อไปในอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องมีรูปแบบของความเป็นผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไปและผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) เป็นรูปแบบของผู้นำชนิดที่นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ องค์กร ผู้นำขององค์กรหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ทั้งสิ้นความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์เริ่มจากการมีคุณสมบัติสำคัญคือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) กว้างไกลและนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จตามขั้นตอน (เนตรพิณฑน์ ยาวีราช, 2545: 44)

ปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ มีการเรียกยุคปัจจุบันนี้ว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคไร้พรมแดน มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) มีระบบทุนนิยมเป็นกระแสหลักของโลก ทำให้เกิดการแข่งขันในระดับนานาชาติมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจ การค้า การอุตสาหกรรม การบริหารการจัดการ ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างรุนแรงนี้โดยได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

อันจะเห็นได้ชัดจากปัญหาและสภาพของวิกฤตการณ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าในภาวะแบบนี้ สังคมไทยควรมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองอย่างไร เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืน มีสันติสุขและสามารถเอาชนะวิกฤตการณ์ทางด้านต่าง ๆ ที่เรากำลังเผชิญอยู่ได้ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2546: 31)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 กล่าวถึง กระบวนการจัดการศึกษาและการปรับระบบและโครงสร้างของการบริหารการจัดการศึกษา โดยยึดหลักความเป็นเอกภาพในด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการในแต่ละระดับหรือแต่ละท้องที่ อีกทั้งยึดหลักการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาทุกด้านไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา ส่วนมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านการบริหาร วิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อรองรับการกระจายอำนาจทางการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งกว่าทรัพยากรใด ๆ คุณภาพของคนเป็นสิ่งสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ แม้แต่ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอันจำกัด หากพลเรือนเหล่านั้นมีคุณภาพประเทศย่อมเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกัน แต่คนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ซึ่งรัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา จึงได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาไว้ในกฎหมายและแผนแม่บทของชาติหลายฉบับ แบ่งเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 3 มาตรา 43 ความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในยุคปัจจุบันก็มีจุดเน้นคือ การพัฒนาคน โดยกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของทุกคนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ (पालิกา นิธิประเสริฐกุล, 2547 : 1 – 2)

จากนโยบายจัดการศึกษาทั้งในระดับประเทศ กระทรวง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวมานั้น แต่ในระดับปฏิบัติจริง ๆ แล้ว คือ “สถานศึกษา” นั่นเอง สถานศึกษาจึงนับว่าเป็นองค์การที่สำคัญที่สุดในการนำนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารองค์การ โดยทั่ว ๆ ไปมักจะมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การเหมือน ๆ กันนั่นคือ การดำเนินงาน เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จและให้้องค์การนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด สถานศึกษา จะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น เกิดจากปัจจัยที่มีการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดองค์การ การใช้ทรัพยากรที่หามาได้อย่างคุ้มค่า องค์ประกอบที่กล่าว มาทั้งหมดจะเป็นไปมิได้หากสถานศึกษานั้น ๆ ขาดภาวะผู้นำของผู้บริหาร จึงถือได้ว่าภาวะ ผู้นำของผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับการบริหารสถานศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและจะต้องสร้างลักษณะ ความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวเองเพื่อเสริมอำนาจการบริหารงาน นอกเหนือไปจากอำนาจ ที่เป็นทางการอันเกิดจากกระบวนการบริหารงาน

การปฏิรูปการศึกษามุ่งให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการจัดการ และ ปัจจัยต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษา พัฒนาทั้งระบบ (Whole School Approach : WSA) บุคคลที่มี ความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหาร สถานศึกษา เพราะต้อง เป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียน การสอน และการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรี ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางบริบท (Context) หลากหลายส่วนนั้น น่าจะเปรียบได้กับ “ ผู้บริหารมืออาชีพ ” จึงจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ ปัจจุบันที่จะทำหน้าที่สำคัญให้ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์โดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นศักยภาพคุณภาพ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาแห่งนั้น (สุพล วังสินธ์, 2543 : 29)

ผู้บริหารหรือผู้นำหรือผู้จัดองค์การ หรือหัวหน้างาน ไม่ว่าจะหน่วยงานเล็กหรือ หน่วยงานใหญ่ หน่วยงาน ราชการหรือเอกชนก็ตาม ย่อมมีบทบาทที่เป็นผลต่อความสำเร็จ หรือประสิทธิภาพของงานเป็นอย่างยิ่ง บางครั้ง การจัดองค์การ แม้จะไม่เรียบร้อยถูกต้อง

อยู่บ้าง ก็อาจได้รับผลงานสูงได้ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำของผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดองค์การถูกต้อง หรือดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้น ๆ ย่อมสมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรม ในการนำที่ถูกต้อง เหมาะสมเพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์การ ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร หรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้บริหารหรือผู้นำนั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ และต้องเป็นนักบริหารที่มีประสิทธิผล สร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องในการบริหารสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2548: 26 – 28)

การบริหารโรงเรียนมีอุปสรรคซึ่งไม่สามารถบริหารจนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพราะการบริหารงานของผู้บริหารแต่ละโรงเรียนมีวิธีการบริหารงานที่มุ่งเฉพาะการบริหารงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพียงอย่างเดียวซึ่งไม่เพียงพอที่จะทำให้โรงเรียนไปสู่เป้าหมายหรือบรรลุผลสำเร็จสูงสุดได้ตามจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ เพราะผลสำเร็จของภารกิจต่าง ๆ ในโรงเรียนขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ของผู้นำเป็นสำคัญ ผู้นำที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้อื่นเป็นผู้นำบ้างซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความเข้าใจสนใจที่จะกระตุ้นและนำศักยภาพภายในตัวบุคลากรออกมาก่อให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียนของตนเองโดยไม่ปล่อยให้อำนาจการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นของตนเองเพียงคนเดียวซึ่งลักษณะการบริหารจัดการการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารแตกต่างกันออกไปย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความรู้ความสามารถและบุคลิกภาพเฉพาะตัวรวมทั้งการหาวิธีต่าง ๆ ที่จะสร้างอิทธิพลเพื่อมาผลักดันให้บุคลากรหรือผู้ร่วมงานเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนซึ่งนอกจากเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหารแล้วยังถือได้ว่าเป็นการทำทลายความสามารถอีกอย่างหนึ่งของผู้บริหารด้วยแต่อย่างไรก็ตามการดึงศักยภาพของผู้ร่วมงานหรือบุคลากรออกมาให้ได้นั้นยากหากผู้บริหารเลือกวิธีการโดยมิได้วิเคราะห์เหตุและผลอย่างรอบคอบแล้วปัญหาต่าง ๆ อาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้นก็เป็นได้ดังนั้นก่อนที่ผู้บริหารจะเลือกใช้ลักษณะภาวะผู้นำแบบใดนั้นต้องคำนึงถึงปัญหาสาเหตุแห่งปัญหาพฤติกรรมของผู้ร่วมงานค่านิยมสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนประกอบด้วย

โรงเรียนมัธยมศึกษาโตมีขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนักเรียนมีจำนวนมากขึ้นโรงเรียนนั้นก็จะต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นดังจะเห็นได้จากการแข่งขันในเรื่องปริมาณและคุณภาพของนักเรียนจากสาเหตุที่ว่านี้เองทำให้ผู้บริหารต้องใช้ความสามารถประสบการณ์ในการบริหารงานมากตามไปด้วยเพราะคุณภาพของบุคลากรและการจัดการศึกษาของโรงเรียนจะเป็นไปอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

กล่าวโดยสรุปการจะพัฒนาผู้นำเชิงกลยุทธ์ให้เกิดประสิทธิผลต้องประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ส่วนคือ 1.ขั้นการวางกลยุทธ์(StrategicFomulation) 2.ขั้นการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (StrategicImplementation) 3.ขั้นการควบคุมและการประเมินผลเชิงกลยุทธ์(StrategicControl & Evaluation) ซึ่งสถานศึกษาจะเกิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ได้นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการทั้งในและนอกประเทศและได้สังเคราะห์แนวคิดท่านเหล่านั้นไว้ในบทที่ 2 สรุปได้ว่า ผู้นำระดับสูงหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน คือ 1.ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2.ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ 3.ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ 4.ด้านมีความคิดเชิงปฏิวัติ 5.ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์

แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารสถานศึกษาให้เกิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ได้ผลดีนั้น ต้องมีหลักธรรมในการบริหารโดยเฉพาะการบริหารตามหลักพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าใช้บริหารจัดการองค์กรสงฆ์จนทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนามาถึงทุกวันนี้ในพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวผู้นำและภาวะในการเป็นผู้นำนี้ไว้มาก โดยมีคำสอนที่พูดถึงเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ในพุทธปิปาณิกสูตรว่าผู้นำจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้คือ 1.จกขุมา คือ ความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลสามารถมองสภาพเหตุการณ์ออกและจะวางแผนเตรียมรับหรือรุกได้อย่างไร 2. วิรุโร คือ ความเป็นผู้ชำนาญในงานรู้จักวิธีการต่าง ๆ ไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ 3. นิสสยสมปนโน คือ ความเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำนั้น จะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือ มีหูตาไวกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไรซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์มีความชำนาญในการปกครองเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้

เป็นอย่างดี แต่คุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้ มีระดับความสำคัญมากน้อยต่างกันไปตามระดับตำแหน่งหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานว่าเล็กหรือใหญ่ขนาดไหนหรือมี ความสำคัญเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วผู้ปกครองรัฐหรือผู้นำประเทศแล้วนับว่าเป็นองค์กรที่ใหญ่ ผู้นำหรือผู้บริหารจึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนจึงจะสามารถยึดศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ (อง.ตึก. (ไทย) 20/20/163)

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมผัสเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทราบปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารสถานศึกษามากมายหลายด้านซึ่งมีสถานศึกษาหลายสถานที่ต้องปิดการเรียนลงก็เนื่องด้วยการบริหารจัดการระบบที่ไม่สอดคล้องต่อการบริหารจัดการและปัญหาทางสังคมจึงเกิดปัญหาตามมาเรื่อยจนเป็นปัญหาจากระดับประถม จนถึงขยายโอกาสถึงมัธยมต้น มีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด ตั้งครกไว้ในชั้นเรียน ก้าวร้าว สิ่งเหล่านี้เกิดจากการบริหารที่ไร้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเมื่อไม่มีการปูพื้นฐานตั้งแต่เริ่มแรก ตั้งแต่ระดับประถม เมื่อขึ้นไปสู่ระดับมัธยมจึงเกิดปัญหาตามมา เช่น ปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำแนวคิดลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีมาทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ได้แก่ งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการใชแบบสอบถามสภาพภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำหรับสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 220 คน ทำการวิเคราะห์ผลการศึกษสภาพภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและ ครู โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมขยายโอกาสเชิงเทราเขต 1 จำนวน 41 โรงเรียน โดยมีจำนวนผู้บริหารและครู 678 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและ ครู โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขยายโอกาสเชิงเทราเขต 1 แบ่งตามขนาดกลาง และ ขนาดใหญ่ 20 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 220 คน โดยเจาะจงผู้บริหาร 20 โรงเรียนและสุ่มครูจาก 20 โรงเรียนจำนวน 400 คน จากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamana โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 200 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการสัมภาษณ์ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่าง โดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่บุคลากรจำนวน 9 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

2) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) การสัมภาษณ์ (Interview) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัยสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2) ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ 3) ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ 4) ด้านมีความคิดเชิงปฏิวัติ 5) ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้านโดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ รองลงมา ด้านกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจระดับสูง รองลงมาด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ รองลงมาด้านความคิดเชิงปฏิวัติ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคต

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน

- 1) ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง
- 2) ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้
- 3) ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้
- 4) ด้านมีความคิดเชิงปฏิวัติ
- 5) ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์

2. หลักพุทธวิธีที่นำมาบูรณาการในการการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน ได้แก่

- 1) หลักอปริหานิยธรรม 7
- 2) หลักอิทธิบาท 4
- 3) หลักสัปปริสธรรม 7
- 4) หลัก สุ จิ ปุ ลิ
- 5) หลักพละ 5 ในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีผู้บริหาร

ต้องให้ความสำคัญในการตรวจสอบเบื้องต้น 5 ด้าน คือ (1) survey analysis (การตรวจสอบเบื้องต้นของปัญหา) (2) plan (การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์) (3) do (การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่กำหนดไว้) (4) check (การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง) (5) action (การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา)

ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยสรุปผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำหลักพุทธวิธี 5 ด้าน มาพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ใช้หลักธรรม อปริหานิยธรรม 7 ในการพัฒนา ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง ต้องคิดแบบมีเหตุและผล เน้นความสามัคคีเป็นที่ตั้ง จัดคนให้ถูกกับงานและตำแหน่งหน้าที่ 2) ใช้หลักธรรม อิทธิบาท 4 ในการพัฒนา ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ ข้อมูลต้องชัดเจน มีที่มาที่ไป ทันยุคทันสมัยกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มีการจัดระดับข้อมูลก่อนนำไปใช้ ติดตามและประเมินผล 3) ใช้หลัก สัปปริยธรรม 7 ในการพัฒนา ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ ใช้ swot กำหนดจุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคขององค์กรได้ นำวงจรเดมมิง (pdca) มาตรวจสอบสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น มีการตัดสินใจที่ดี มีการวางกรอบแนวคิดการทำงาน กำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน 4) ใช้หลักธรรม สุ จี ปุ ลิ ในการพัฒนา ด้านมีความคิดเชิงปฏิบัติ กล้าคิดกล้าตัดสินใจเปิดกว้างทางความคิด ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วน ให้โอกาสคนมีความสามารถเข้ามาบริหาร จัดฝึกอบรมส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ มีกิจกรรม Morning talk ทุก ๆ เช้าเพื่อสอบถามถึงปัญหาและช่วยกันแก้ไข สนับสนุนคนมีความสามารถได้ทำงานตรงสายงานที่ถนัด 5) ใช้หลักธรรม พละ 5 ในการพัฒนา ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พัฒนาสู่ความเป็นสากล ความรู้คู่คุณธรรม มีความพอเพียงก้าวทันเทคโนโลยี แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการทบทวนวิสัยทัศน์ ฝึกการคิดนอกกรอบ และทักษะศึกษาดูงาน

จากผลการศึกษาวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นรูปแบบ คือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบภายใต้หลักการในการสร้างรูปแบบดังนี้ 1) ความเป็นมาของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและ

4) ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอในรูปแบบจำลอง ชื่อ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย พระมหาขวัญอิน สุทนต์

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประเด็นในการอภิปรายผลจำแนกเป็นรายด้านตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูมีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกำหนดวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความสามารถในการพยากรณ์ และกำหนดอนาคต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากดังต่อไปนี้

อภิปรายผลตามหลักการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาอย่างแท้จริงผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์จากแหล่งเรียนรู้หลายแห่งด้วยกัน เช่น จากระเบียบ กฎหมาย เอกสาร งานวิจัย รายงานวิจัย เป็นต้น จึงสามารถสรุปเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารไว้ 5 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์ และกำหนดอนาคต ด้านมีความคิดเชิงปฏิบัติ ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ต่อจากนั้นผู้วิจัยจึงนำไปจัดทำเป็นเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 20 โรงเรียน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อประมวลผลจากสถิติแล้ว ปรากฏผลการศึกษาวิเคราะห์ ที่สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

ด้านมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การมีวินัยในตนเอง ชื่อสัตย์ ยุติธรรมคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและมีความรับผิดชอบต่อสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิม สู่ความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สุวิทย์ มูลคำ** ที่กล่าวว่า อุบิสัยที่เป็นคุณสมบัติที่เอื้อต่อการคิดดั่งนักคิดนักจิตวิทยาและนักการศึกษาเห็นพ้องต้องกัน คือความเป็นคนใจกว้าง เป็นธรรม ชื่อสัตย์ และมีวินัย ถ้าผู้นำเชิงกลยุทธ์มีทักษะการคิดจะมี

ประโยชน์ต่อสถานศึกษาคือช่วยให้รู้ข้อเท็จจริง ไม่ด่วนสรุปสิ่งใดง่าย ๆ ช่วยในการพิจารณาสาระสำคัญอื่น ๆ ช่วยพัฒนาความเป็นคนช่างสังเกต ช่วยให้เราหาเหตุผลที่สมเหตุสมผล และช่วยประมาณความน่าจะเป็น ซึ่งการสร้างแนวคิดเชิงกลยุทธ์นั้นต้องอาศัยทักษะผู้นำในด้านความเข้าใจที่เกิดขึ้นในระดับสูง เช่น สามารถคิดในเชิงมโนทัศน์ (Conceptually) ในการซึมซับและรับรู้แนวโน้มของสิ่งต่าง ๆ จำนวนมากได้อย่างมีเหตุมีผล มีวิธีการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) อันหมายถึง ความสามารถในการบริหารงานให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้ปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน (สุวิทย์ มูลคำ, 2549 : 24)

ด้านมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ ข้อที่มากที่สุดคือ มีการแสวงหาข้อมูล ข่าวสารความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ นำมาปรับเปลี่ยนข้อมูล รองลงมา คือ มีการรายงานผล แผนงานและโครงการเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพัฒนางานและกำหนดแผนปฏิบัติการ รองลงมา คือ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สุพานี สฤกษ์วานิช** ที่ว่าหัวใจสำคัญที่จะทำให้กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอยู่บนรากฐานของข้อมูลข้อเท็จจริง (Fact – Baed) และมีการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ ผู้นำเชิงกลยุทธ์จะต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม เพียงพอ และให้ความสำคัญกับข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ โดยต้องติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน วิเคราะห์และใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อการคาดการณ์หรือพยากรณ์ เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ในการกำหนด ภารกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม (สุพานี สฤกษ์วานิช, 2546: 18)

ด้านมีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ ข้อที่มากที่สุดคือ มีความสามารถในการจัดการให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี และการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ รองลงมา คือ แสวงหาโอกาสและประสบการณ์ตลอดเวลาโดยมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงรู้เท่าทันนวัตกรรมและเทคโนโลยี รองลงมา คือ มีความสามารถสร้างวิกฤตให้เป็นโอกาส เล็งเห็นโอกาสในขณะนั้น และไม่รีรอที่จะนำโอกาสนั้นมาใช้ประโยชน์ในงานของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ **ดูบริน (DuBrin) อ้างถึงใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี** ที่กล่าวถึงผู้นำเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับกระมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคตว่าผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องอาศัยทักษะการคาดคะเนอนาคตจากคำกล่าวที่ว่า การมองอนาคตอย่างทะลุไป

แสวงหาความแตกต่างระหว่างความสำเร็จและหลีกเลี่ยงความล้มเหลว ดังนั้น ผู้นำเชิงกลยุทธ์จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับอนาคตเพื่อคาดคะเนอย่างแม่นยำเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนคาดคะเนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับองค์กรในอนาคต ซึ่งการประสานปัจจัยต่าง ๆ โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (Total Quality Management : TQM) เป็นเทคนิควิธีการที่ช่วยส่งเสริมทักษะต่าง ๆ สำหรับสถานศึกษาได้อย่างหนึ่ง เนื่องจากการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การเป็นนวัตกรรมรูปแบบใหม่ชนิดหนึ่งที่จะช่วยให้สถานศึกษาเกิดคุณภาพโดยเร็วควรให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยการวางแผน และเปลี่ยนแปลงทัศนคติทำให้เกิดการประกันคุณภาพทั้งระบบในสถานศึกษา (รังสรรค์ ประเสริฐศรี , 2544 : 208)

ด้านความคิดเชิงปฏิบัติ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ ข้อที่มากที่สุดคือ มีความเข้าใจหลักการพัฒนาสถานศึกษาแบบยั่งยืน รองลงมาคือ มีการเข้าถึงผู้ปกครองและนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อแสดงแนวคิดใหม่และขยายเขตพื้นที่บริการเพิ่มขึ้น รองลงมา คือ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ **ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์** ที่กล่าวว่า การพัฒนาสถานศึกษาให้ยั่งยืนนั้น ต้องเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม เป็นพลวัตที่มีแรงขับเคลื่อนด้วยตนเองซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนากายใต้โอกาสที่อำนวย ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ แทนที่จะอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นของทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาสถานศึกษา และการพัฒนาสถานศึกษานั้นต้องมุ่งประโยชน์สุขและความเสมอภาคของคนทุกคนร่วมกัน แทนที่จะเป็นการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรืออภิสิทธิ์ชนเท่านั้น ดังนั้น ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริหารที่ทันสมัยและการให้บริการที่เน้นคุณภาพ โดยคำนึงถึงคุณลักษณะที่สำคัญสองประการคือ การแสวงหาความท้าทายและความต้องการที่จะมีอำนาจในการควบคุม ที่สามารถมีผลกระทบต่อการตัดสินใจ และรูปแบบการบริหารของผู้นำ ตลอดจนต่อวิธีที่ผู้นำเชิงกลยุทธ์ใช้ในการบริหารจัดการปัจจัยที่เป็นแรงกดดันเชิงกลยุทธ์ (Strategic Forces) กล่าวคือประการแรก ผู้นำเชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องมีความเข้าใจ และสามารถตีความหมายสภาวะแวดล้อมของสถานศึกษาได้ ประการที่สองในฐานะที่เป็นผู้ตัดสินใจหลักของสถานศึกษา จำเป็นต้องมีความสามารถ

ในการเลือกกำหนดกลยุทธ์ให้สถานศึกษาได้เหมาะสม ประการที่สาม ผู้นำเชิงกลยุทธ์คือ บุคคลสำคัญที่มีบทบาทการเป็นผู้ทำให้กลยุทธ์ที่กำหนดสามารถลงสู่การปฏิบัติได้ด้วยการใช้พฤติกรรมการบริหารที่สร้างและกระตุ้นให้มีการปรับปรุงวัฒนธรรม โครงสร้าง และคัดเลือกจัดวางผู้นำฝ่าย กลุ่มงาน และระดับต่าง ๆ ใหม่ให้เหมาะสมทั่วทั้งสถานศึกษา (ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์, 2543: 126)

ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายชื่อ ข้อที่มากที่สุดคือ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ผลผลิตหลัก เป้าประสงค์ แผนงานและโครงการของสถานศึกษา ที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ชัดเจน รองลงมา คือ มีการนำวิสัยทัศน์สู่แผนปฏิบัติการประจำปีรองลงมา คือ มีการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ด้วยวิธีการทำงานเป็นทีมและวิสัยทัศน์ต้องมีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ **บรูซซี ศิริมหาสาร** ที่กล่าวว่า วิสัยทัศน์คือการมองภาพตลอดแนวของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน และการสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้ มุ่งสู่อนาคตหรือไม่ (Future Oriented) มีลักษณะเป็นอุดมคติ (Utopian) เพื่อชีวิต เพื่อสถานศึกษาหรือสังคมที่ดีกว่า เหมาะสมกับลักษณะของสถานศึกษา ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และค่านิยมของสถานศึกษา มีส่วนกำหนดมาตรฐานสู่ความเป็นเลิศสะท้อนถึงอุดมคติอันสูงส่ง (Reflects High Ideals) ช่วยชี้แนะเป้าหมาย และทิศทาง (Classifies Purposes) มีส่วนสร้างแรงบันดาลใจ ปลุกเร้าความผูกพันให้อยากปฏิบัติตาม (Inspires Enthusiasm) สะท้อนถึงเอกลักษณ์ หรือสมรรถนะที่แตกต่างของสถานศึกษาว่ายืนหยัดเพื่อสิ่งใด (Unique) และสร้างความรู้สึกทะเยอทะยานแก่สมาชิกได้หรือไม่ (Ambitious) เมื่อมีการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ไปได้สักระยะหนึ่งควรมีการติดตามและประเมินวิสัยทัศน์นั้นว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ หากเกิดปัญหาวิสัยทัศน์ไม่เป็นไปตามเป้าหมายก็สามารถปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (บรูซซี ศิริมหาสาร, 2548: 31 – 32)

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์, (2543) มิติใหม่ในการจัดการศึกษากับบทบาทสหภาพการศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ เล่ม 2. ในเอกสารชุดหลากหลายมุมมองการศึกษาไทย ,
กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ (2551) . การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ 9,
กรุงเทพมหานคร: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551) . การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ 9,
กรุงเทพมหานคร : บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช.(2545). ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์(พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพมหานคร
: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- บุญชม ศรีสะอาด (2535). การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก.
- บุรชัย ศิริมหาสาร, (2548). มุขบริหารสู่การเป็นผู้นำ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.
- ปาติกา นิธิประเสริฐกุล (.2547). รายงานวิจัยเรื่องปัจจัยด้านภาวะผู้นำและองค์การ
แห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนัก
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก.
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง
กรณ์ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย .
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544). ภาวะผู้นำ . กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2546). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยสัมพันธ์
และมนุษยศาสตร์.
- ลัดดาวลัย เพชรโรจน์ สุภมาศ อังศุโชต และอัจฉรา ชำนิประศาสน์ (2555). สถิติสำหรับ
การวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS, ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เจริญดี
มั่นคงการพิมพ์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2548). มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ ประถม

มัธยมศึกษา,(กรุงเทพมหานคร : ถ่ายเอกสาร.

สุพล วังสินธ์ . (2543). “การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา” วารสารวิชาการ.

(5(6) : 29-30; มิถุนายน .

สุพานี สฤษฏ์วานิช, (2546). การบริหารเชิงกลยุทธ์แนวคิดทฤษฎี . กรุงเทพมหานคร :

ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สุวิทย์ มูลคำ (2549). กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการคิด . กรุงเทพมหานคร : อีเคบุ๊ก.